

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Ireny Fukové
Adjektiva tvořená od infinitivního/minulého kmene příponou -c(i) v češtině staré a v
češtině doby střední

Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK

školitel: doc. Mgr. Robert Adam, Ph.D.

I. Stručná charakteristika práce

Disertace se zaměřuje na popis adjektiv tvořených od infinitivního/minulého slovesného kmene příponou -c(i) v diachronním pohledu (vychází z analýzy adjektiv staré a střední češtiny). Soustředí se především na postižení postupného významového vyhranění adjektiv na -c(i) tvořených od infinitivního/minulého kmene. S ohledem na formální nejednoznačnost adjektiv tvořených od některých slovesných tříd a vzorů (1.-4. třídy podle kmene infinitivního), věnuje autorka pozornost i adjektivům, která lze interpretovat jak jako deriváty od kmene infinitivních minulého, tak jako deriváty od kmene přítomného.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Práce je jak po stránce obsahové, tak po stránce formální vynikající.

V teoretické části práce autorka přehledně vymezuje sledované segmenty české historické slovní zásoby - deverbální adjektiva tvořená příponou -c(i). Přehledně shrnuje dosavadní bohemistické/slavistické (je zahrnuta i podkapitola věnovaná účelovým adjektivům ve staré polštině) práce věnované účelovým adjektivům v jednotlivých obdobích vývoje češtiny a uvádí hlavní problém výzkumu, jímž je formální homonymie části deverbativ od kmene infinitivního/minulého a od kmene přítomného a významová nejednoznačnost/přesažnost adjektiv na -c(i).

Jádrem práce je materiálová část (obsáhlá 3. kapitola). Autorka popisuje zdroje, z nichž vycházela při analýze jazykového materiálu (staročeské slovníky, kartotéky a databáze přístupné přes vokabulář webový). V popisu postupuje systematicky od analýzy deverbativ od sloves 5. a 6. třídy podle kmene infinitivního (tyto dvě třídy nemají ve stč. i stč. potenciálně homonymní tvary od minulého a přítomného kmene) po analýzu ostatních deverbativ (od sloves 1.-4. třídy, která mají ve stč. i stč. potenciálně homonymní tvary od minulého a přítomného kmene). Sleduje počty deverbativ na -c(i) od kmene infinitivního/minulého a přítomného a analyzuje jednotlivé doklady z hlediska významu (opírá se přitom o kontext -

substantiv/nositelů vlastnosti). Orientaci ve výsledcích analýz usnadňují tabulkové přehledy. Na závěr jednotlivých podkapitol autorka resumuje výsledky provedených rozborů.

V závěru jsou shrnuty výsledky výzkumu a naznačeno, kam lze v analýzách pokračovat (doplnění pohledu na účelová adjektiva, která nepatří k typu *c(i)* ve střední češtině). Čtenáře potěší, že autorka disertace má perspektivu další vědecké práce.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Po formální stránce je disertace přehledná a dobře strukturovaná, obsahuje velké množství opodstatněných citačních odkazů. Seznam pramenů a sekundární literatury je vyvážený. Výzkumný záměr - prozkoumat podrobně vývoj adjektiv tvořených ze sloves sufixem *-c(i)* se zřetelem k vývoji účelových adjektiv - pojatý částečně jako polemika s některými časovými údaji uváděnými ve starší odborné literatuře a doplnění a rozpracování některých pohledů na dané téma - je zpracován pečlivě do nejmenších detailů.

1. *Struktura argumentace.*

Text práce je srozumitelný, logicky navazující, přehledně a jasně směřuje ke stanovenému cíli. Ocenění zaslouží shrnutí na konci jednotlivých kapitol v materiálové části práce. Opakování nepůsobí nudně, naopak pomáhá čtenáři podržet v paměti podstatu sděleného.

Drobnou poznámku mám ke kapitole **3.2.6.1.4 Adjektiva odvozená od inf./min. kmene sloves vzoru krýti** na s. 88, kde se uvádí, že "*Krátkost samohlásky v jejich kořeni, jak ji uvádějí slovníky (StčS s.v., ESSČ s. vv.), je hypotetická, krátká samohláska odpovídá vokálu v min. kmene motivujících sloves.*" Na s. 167 v kapitole **3.6.4.1.4 Adjektiva odvozená od inf./min. kmene sloves vzoru krýti** se pak uvádí, že ve střč. období ke kolísání kvantity u adjektiv na *-c(i)* již nedochází a lze je považovat za deriváty od infinitivního kmene, v nichž "*nedochází ke krácení kořenné samohlásky*". Upozorňuji, že kolísání kvantity kořenné samohlásky se vyskytuje u deverbativ od kmene infinitivního/minulého u činitelských jmen a jmen prostředků na *-č(0)* dosud. Dlouhá kořenová samohláska infinitivu se (pokud nejde o *á*) sice ve spisovné nč. v l-ovém přičestí sloves vzoru *krýt* pravidelně krátí, ale u derivátů na *č(0)* se někdy krátí (*šič, bič, myč(ka)*), jindy zachovává délku, kterou má v infinitivu (*ryč, okazionalismy kryč, čajpíč*).

K dalším jednotlivostem mám několik dotazů, které ovšem uvedu až na konci.

2. *Formální úroveň práce*

Práce je psána velmi kultivovaně, bez chyb a s minimem překlepů (s. 132). Pro čtenáře méně zběhlého ve zkratkách zdrojových textů by bylo přívětivé uvést seznam použitých zkratk samostatně (jsou uvedeny v bibliografii). Typograficky je práce dobře členěna (pouze v podkapitole 3.6.1.1.1.1 na s. 153 není zachován jednotný typ písma).

3. *Práce s prameny či s materiálem*

Práce se opírá o dobře zvolené zdroje. Autorčiny analýzy jdou do hloubky, pro pozorného čtenáře jsou v odkazech pod čarou uvedeny kontexty a citace, takže veškerá v práci uvedená tvrzení lze ihned ověřit.

4. *Vlastní přínos*

Autorka podrobně probádala a) dobu, kdy se již ve stč. období vyskytují adjektiva tvořená od kmene infinitivního/minulého příponou *-c(i)* a vyvrátila tvrzení v odborné literatuře; b) podrobně rozpracovala popis postupného růstu produktivity formantu *c(i)* s účelovým významem. Práce je cenným příspěvkem k popisu části slovtvorného systému češtiny z diachronní perspektivy.

IV. Dotazy k obhajobě

Na s. 162 je kapitola **3.2.1.3 Průnik s desubstantivy se zakončením -ač(i)/-áč(i)**. V textu se mi nepodařilo zjistit, o jaký průnik se **zakončením -ač(i)/-áč(i)** jde, protože text, jak jej čtu, pojednává o konverzi/transflexi od činitelský jmen tvořených různými sufixy, jejichž souhláskový komponent (*k, c, č*) +*i* dává zakončení *č(i)* nikoli *-ač(i)/-áč(i)*. Je možné, že mi něco uniklo. Prosím o objasnění.

Na s. 167 v kapitole **3.6.4.1.4 Adjektiva odvozená od inf./min. kmene sloves vzoru krýti** uvádíte doklady adjektiv *bitcí* a *bitčí*, které interpretujete jako grafické varianty.

Při derivaci sufixy připojovanými za otevřený kořen (nikoli kmen) (root-derivation) se mezi sufix a kořen vkládá v ně. **konsontický konekt** (*bi-t-k(a)*, *kry-t-k(a)*, *ry-t-ec*, *li-t-ec*, *bi-j-ec*, *še-v*, *š-v-ec*, *smí-ch*, *spě-ch* ...). V případě, že jde o derivaci od kmene - stem-derivation (u minulého/infinitivního kmene očekáváme podle Komárka u vzoru *krýt* nulovou kmenotvornou příponu), konekt se nevkládá: *ry-č*, *bi-č*, *my-č-k(a)*, podobně se konekt nevkládá ani u účelových adjektiv *bicí*, *mycí*, *krycí*, ... Jak byste se stavěla k interpretaci adjektiv *bitcí/bitčí* jako adjektiv vzniklých konverzí/transflexí od činitelského jména *bi-t-ec* (je doloženo ESSČ)?

V. Závěr

Téma disertace je aktuální, samostatně zpracované, autorka formuluje relevantní závěry.

Předloženou disertační práci předběžně klasifikuji: **PROSPĚLA**.

V Brně 8. 8. 2023

doc. PhDr. Klára Osolsobě, Dr.